

Nr 497

Av herr **Enarsson**, om skydd för dödsbodelägaras m. fl. medel.

(Lika lydande med motion nr 604 i Andra kammaren)

Dagspressen ger ständigt nya exempel på att personer, som haft hand om medel för annans räkning, genom förskingring, trolöshet mot huvudman eller annat brottsligt förfarande tillägnat sig medlen och brustit i redovisning. Vid sådana tillfällen ställer man i allmänhet två frågor, nämligen först frågan om förskingringen varit möjlig till följd av brister i kontrollen och därefter vilka anordningar som träffats eller bort träffas för att vederbörande skall få täckning för sin förlust. Svaret blir i de flesta fall att risken för förskingring aldrig kan helt förebyggas genom revision eller andra kontrollåtgärder och att det endast i undantagsfall föreligger skyldighet för den som förvaltar andras medel att ställa säkerhet för de anförtrodda medlen. Därför ger utredningen vid förskingringsbrott i regel endast till resultat att förskingraren blir dömd, och den bedragne får själv bära den förlust som förskingringen medfört.

Allmänheten blir ofta upprörd över att en person skall äga rätt att åtaga sig uppdraget att förvalta annans kapital eller mottaga pengar för annans räkning utan att behöva ställa säkerhet i någon form. Särskilt kraftig blir menige mans reaktion, när den som brister i redovisning fått sitt uppdrag genom myndighets förordnande. En domstol utser ju i vissa fall boutredningsman i ett dödsbo och förordnar förvaltare i konkurs intill dess borgenärerna valt förvaltare. Vidare anser man allmänt att den omyndige borde åtnjuta full säkerhet för de medel, vilka förmyndare eller godeman får att förvalta för den omyndiges räkning under längre eller kortare tid. Det är nog gott och väl att genom lagstiftning ordnas en fortlöpande kontroll över förmyndares och godemäns förvaltning, men det är minst lika viktigt att den omyndige har säkerhet för att han får gottgörelse, om det trots all kontroll från domstols och överförmyndares sida ändå skulle inträffa en förskingring av den omyndiges tillgångar.

Det finns också anledning att i detta hänseende ställa särskilda krav på dem som i egenskap av advokater eller praktiserande jurister eller eljest yrkesmässigt åtager sig att utföra uppdrag, som medför behörighet att mottaga och förvalta medel för annans räkning. Även här anser sig allmänheten ha anspråk på sådana bestämmelser i lag att det skapas full säkerhet för en riktig redovisning av förvaltade medel.

Emellertid måste man tyvärr konstatera att lagstiftningen för närvarande icke erbjuder någon fullgod säkerhet för att vare sig dödsbodelägare eller omyndig eller den som anlitar juridisk rådgivare verkligen utfår de av boutredningsman, förmyndare eller godeman eller av ombudet förvaltade medlen. Här föreligger en anmärkningsvärd brist i vår lagstiftning, ty trots alla bestämmelser om kontroll i olika former händer det tid efter annan förskingring av anförtrodda medel. Och det ställes vid sådana tillfällen berättigade anspråk på sådana anstalter från myndigheternas sida att den som varit offer för förskingrarens brottsliga verksamhet blir gottgjord sin förlust.

Principfrågan om skydd för anförtrodda medel har i begränsad omfattning behandlats av 1964 års riksdag i anledning av motioner II: 28 och I: 24 (likalydande) av herr Börjesson i Falköping m. fl. Motionärerna hemställde att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om obligatorisk försäkring mot förskingring, brand, stöld m. m. av medel och tillgångar, som genom domstols förordnande anförtros boutredningsman, godeman eller förmyndare, måtte utredas och därav föranlett förslag framläggas i syfte att skydda vederbörande klienter mot förlust.

Vid motionens behandling i första lagutskottet erinrades om att utskottet vid 1940 års riksdag behandlat två motioner med liknande förslag, nämligen *dels* motion angående ökat skydd för omyndigs medel, som är underkastade det allmännas kontroll — utlåtande nr 37 — *dels* motioner om beredande av ökad säkerhet för dödsbodelägars intresse i fråga om dödsbos egendom — utlåtande nr 40.

Utskottet inhämtade yttrande över motionerna vid 1964 års riksdag från hovrätten över Skåne och Blekinge. Därjämte erhöll överförmyndarnämnden i Stockholm, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Svenska förvaltningsbolags riksförbund samt Folksam tillfälle att avgiva yttrande.

Endast Folksam tillstyrkte att utredning måtte komma till stånd, medan övriga remissinstanser uttalade att de ej kunde finna särskild utredning påkallad.

Folksam förklarade sig dela motionärernas uppfattning att det finnes ett behov av ekonomiskt skydd på förevarande område. I yttrandet lämnades följande redogörelse beträffande möjligheterna att ordna en lämplig försäkring:

De försäkringsformer som närmast kommer i fråga är garantiförsäkring, ansvarsförsäkring mot förmögenhetsförlust samt borgensförsäkring. Garantiförsäkringen innebär ett skydd mot förskingring men den skyddar inte mot sådana fel som inte är brottsliga, t. ex. förbiseenden och försummelse. Ansvarsförsäkring mot förmögenhetsförlust är en specialform som kan tecknas av vissa kategorier, bl. a. överförmyndare. Tecknad av en överförmyndare har den uppgiften att skydda honom vid skadeståndsanspråk som beror på att en myndling gjort förmögenhetsförlust genom hans försum-

melse. (I förbigående må nämnas att den gängse typen av ansvarsförsäkring gäller för skadestånd som beror på personskada eller materiell skada på egendom, men den gäller inte för skadestånd på grund av ren förmögensförlust.) Borgensförsäkringen är en form av kreditförsäkring och innebär att försäkringsbolaget ansvarar för att en viss person är solvent, bolaget går s. a. s. i borgen för hans förpliktelser.

Det förefaller som om denna senare försäkringsform skulle vara det mest aktuella i sammanhanget. Detta kan illustreras genom antagandet att en bank fått uppdrag att göra en boutredning. Huruvida banken har garanti-försäkring eller ansvarsförsäkring behöver inte bodelägarna intressera sig för. Skulle någon bankens tjänsteman försöka eller göra sig skyldig till försummelse som medför skadeståndsskyldighet mot bodelägarna har dessa ju alltid möjlighet till att få ut det skadestånd som de kan vara berättigade till. Tack vare den offentliga kontrollen över bankerna vet man att dessa är solventa. Huruvida de sedan skyddar sig genom försäkring blir deras ensak.

Genom en borgensförsäkring garanteras att en av rätten förordnad privatperson blir — intill försäkringsbeloppet — gentemot klienterna solvent. Detta synes vara just vad som fordras för att ge det önskvärda skyddet, varken mer eller mindre.

Borgensförsäkringar tillhandahållas i Sverige endast av ett fåtal försäkringsföretag och torde hittills ha använts endast i kommersiella sammanhang.

I utlandet torde försäkringar av denna typ på sina håll vara ganska vanliga. T. ex. använder man i USA »bonds» i åtskilliga sammanhang där någon är redovisningsskyldig. Det bör för en utredning vara naturligt att skaffa upplysningar om förfaringsättet i vissa andra länder.

Borgensförsäkring kräver regelmässigt undersökning av den försäkrings-sökandes förhållanden; att gå i borgen för någon innebär ju egentligen samma vansklighet som att låna ut pengar till honom. Vi tror oss veta att de antydda försäkringarna i utlandet ger till resultat att betydligt mindre del av premierna betalas ut i ersättningar än vad som gäller i t. ex. brandförsäkring eller bilförsäkring. I stället går större delen åt till kostnaderna för undersökning och därmed utgallring av dem som inte bedömes vederhäftiga. Naturligtvis innebär den individuella prövningen, hur omsorgsfullt den än göres, inte någon garanti för misstag.

Innan man inför ett system med individuell prövning och därmed följande kostnader bör därför andra utvägar övervägas. Visar det sig att försäkringarna trots allt betyder mycket litet jämfört med det totala belopp som förvaltas av förmyndare m. fl., bör man undersöka möjligheten av något slags kollektiv försäkringsanordning utan individuella prövningar. Detta skulle då gälla för belopp upp till en viss storlek; vid mycket stora belopp kanske individuell försäkring blir ofrånkomlig.

I betraktande kommer möjligheten att staten s. a. s. står som försäkrings-givare, dvs. att staten tar ut en avgift på all egendom som beröres och i gengäld ersätter de förluster som uppstår.

Att överväga är naturligtvis om man kan lämna de fall där det rör sig om mycket små belopp utanför arrangemanget, åtminstone när det är fråga om legala förmyndare.

Hovrätten över Skåne och Blekinge ansåg väl det syfte som motionerna ville tillgodose vara behjärtansvärt men framhöll att införandet av en obli-

torisk försäkring i föreslagna hänseenden måste anses vara en alltför långtgående åtgärd. Hovrätten anförde att det måste anses åligga boutredningsman, godeman eller förmyndare att i sedvanlig omfattning hålla av honom förvaltad egendom brand- och stöldförsäkrad. Däremot föreligger icke någon skyldighet att teckna försäkring mot risken för förskingningar.

Överförmyndarnämnden i Stockholm åberopade såsom yttrande ett av nämndens kanslichef upprättat tjänstememorial. Häri anfördes att någon form av skydd för anförtrodda medel vore önskvärd, men att förslaget med individuell försäkring ej vore en framkomlig väg.

Sveriges advokatsamfund genom dess styrelse uttalade att under senare år antalet fall där det konstaterats att personer, som förvaltats andras medel, gjort sig skyldiga till förskingning ej kan sägas uppgå till ett betydande antal. Ej heller torde enligt Advokatsamfundet brottsligheten i ifrågavarande avseende ha ökat under senare år även om avslöjade förskingningar uppgått till betydande belopp och riktat sig mot ett flertal klienter.

Utskottet hemställde att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och detta blev också riksdagens beslut.

Efter motionernas behandling i riksdagen har justitieombudsmannen — med stöd av den befogenhet som tillkommer honom enligt instruktionen för riksdagens ombudsmän — hos Kungl. Maj:t gjort framställning angående åtgärder till stärkande av kontrollen över boutredningsmäns förmögensförvaltning. I framställningen har justitieombudsmannen antytt ett par framkomliga vägar men samtidigt framhållit att »det föreliggande spörsmålet kan dock knappast i allo överblickas med mindre i ämnet sker en närmare utredning».

Enligt statistisk årsbok för Sverige årgång 51 (1964), tabell 323, var antalet personer, som fällts till ansvar för förskingning, under år 1959 1 265, år 1960 1 293, år 1961 1 210 och år 1962 1 116.

Hur många av dessa brott som gäller förskingning av boutredningsman eller förmyndare är inte känt.

Det finns anledning antaga att ett icke obetydligt antal förskingningar aldrig blir anmälda till polisen för utredning och att således det verkliga antalet förskingningsbrott är åtskilligt högre än den officiella statistiken utvisar.

Det som förekommit vid behandling av tidigare motioner i detta ämne samt vad justitieombudsmannen anför i sin framställning till Kungl. Maj:t ger klart vid handen att det för närvarande saknas tillfredsställande skydd för dödsbodelägares, omyndigas och klienters medel. Hur ett sådant skydd bäst skall ordnas bör bli föremål för en allsidig utredning. Justitieombudsmannen har antytt några framkomliga vägar men anser likväl att en fullständig utredning är erforderlig, innan spörsmålet i hela dess vidd kan överblickas.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om skydd för dödsbodelägaras, omyndigas eller klienters medel måtte utredas och härav föranlett förslag framläggas i syfte att vid förskingring skydda vederbörande mot förlust.

Stockholm den 27 januari 1965

Arvid Enarsson

Nr 498

Av herr **Ernulf m. fl.**, om *översyn av inrikesflygets säkerhetsbestämmelser.*

(Lika lydande med motion nr 606 i Andra kammaren)

Stockholm den 27 januari 1965

Gudmund Ernulf

Ruth Hamrin-Thorell Ingrid Segerstedt Wiberg Axel Andersson

Nr 499

Av herr **Hilding m. fl.**, om *upphävande av 3 § lagen om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.*

(Lika lydande med motion nr 609 i Andra kammaren)

Stockholm den 27 januari 1965

Per Hilding

Gudmund Ernulf

Birger Lundström

Ruth Hamrin-Thorell